

Når lag skaper kaos

Underkastelse(r) på Teater Ibsen vekker både latter og nye tanker når en patetisk mann blir bildet på en apatisk, kaotisk og ensom samtid.

Twitter | Facebook

Kritikk25.2.2019

Live Drønen

Scenekunst.no

Den franske forfatteren Michel Houellebecqs romaner forsøker ofte å fange den vestlige verdens *zeitgeist* med en erkjennelse av at en nøyaktig beskrivelse er umulig. Resultatet er virkelighetsnær fiksjon om tragikomisk ensomhet, penger, begjær, tro og mangel på sistnevnte: «De fundamentale tingene i livet», som Morgenbladets kulturredaktør, Ane Farsethås, kalte det i sin kritikk av boken *Underkastelse* fra 2015. Forfatterskapet engasjerer fordi handlingen ligger så tett opp til virkeligheten, og provoserer fordi Houellebecq nekter å gi tydelige svar eller å holdes til ansvar. Når Teater Ibsen i Skien lager forestilling av nettopp *Underkastelse* – Houellebecqs mest omdiskuterte bok – setter jeg meg derfor i salen med skrekkblandet fryd for å se om regissør Tore Vagn Lids dramatisering klarer å formidle bokens unike forvirring og satiriske stikk.

Et muslimsk Frankrike

Underkastelse er satt til presidentvalget i Paris i 2022. Polarisering fører til store opptøyer og uro i gatene, før et moderat, muslimsk parti til slutt går av med seieren. De vinner over høyrepopulistene, og det innføres sakte, men sikkert strenge islamske regler i Frankrike. Midt oppi det hele følger vi den middelaldrende, ensomme litteraturprofessoren François. Han har gjennom sitt voksne liv tilsynelatende kun engasjert seg for to ting: Den franske (virkelige) 1800-tallsforfatteren Joris-Karl Huysmans og sitt eget begjær for unge kvinnelige studenter. Som ikke-muslim mister han jobben når universitetet Sorbonne kjøpes opp av saudiarabiske aktører, og blir tvunget til å tenke over sitt eget liv og framtid. Er det best å la seg underkaste?

På Teater Ibsen spiller Stian Isaksen og Patrik A. Stenseth begge François. De presenterer seg foran et lerret hvor det står «Oppfølgingskurs i fransk litteratur», og gjennom forestillingen henvender de seg tidvis til publikum som om vi er studenter i en forelesningssal. Ellers er vi tilskuere til den øvrige handlingen i François liv. Stenseth har også rollen som en av François' professorkolleger, samt den påtroppende, nykonverterte Sorbonne-rektoren. Marina Popovic og Mathilde Alfrida J. Skarpsno spiller begge François' jødiske elskerinne og tidligere student, Myriam, og Skarpsno har også rollen som den politisk oppdaterte universitetskollegaen Alice. I tillegg til disse fire er seks elever ved musikklinja på Skien videregående skole med som

musikere, kor og skuespillere, alle ikledd speideruniformer som leker med et totalitært uttrykk.

Isaksens versjon av François er i det store og det hele en ganske patetisk karakter – og denne egenskapen spiller han suverent. Ofte akkompagnert av lystig musikk, komponert av regissøren selv, blir hans portrettering av hovedpersonen ganske komisk. Den destruktive seksualiteten hans blir latterlig og nesten trist, idet han har et klumsete samleie med Myriam på en trampoline. Han forsøker å klamre seg til forfatteridolet Huysmans, men nærmer seg stadig et sammenbrudd. Stenseths versjon av samme karakter holder seg ganske likegyldig, og sammen spiller de fint ut de motstridende følelsene av både apati og desperasjon som har rammet François.

Lag på lag

Hele salen er aktivert i forestillingen. Den komplekse produksjonen byr på live-musikk, lydeffekter av høy kvalitet, lag på lag med projiserte bilder og tekst, meldinger som dukker opp på videoer à la SKAM, mailer og brev, figurer og kart. Det føles nesten overveldende å få med seg alt som foregår, og først idet sidemannen min snur seg et stykke inn i forestillingen oppdager jeg at opptakene av François' digitale forelesninger – som utvikler seg til personlige videoblogger – faktisk blir spilt inn rett bak oss. Skuespillerne skifter altså fra å være på scenen, med og uten mikrofon, å filme videoblogger og å lese opp replikker, tanker og passasjer fra boken. Alle er kledd i fargerike kostymer som fungerer godt som parodiske akademikerantrekk. De visuelle elementene projiseres på scenetepper av tråder som henger ned fra taket, og som åpnes og trekkes for underveis i forestillingen. Til tider oppleves det som om skuespillerprestasjonene kommer i bakgrunnen for alle de andre virkemidlene, men skuespillerne håndterer mye på en gang og klarer jevnt over å prestere troverdige karakterer

Scenografien, som Mari Lotherington har stått for, består videre av en kompleks arkitektur, som fungerer som hjemmet til François. De geometriske platåene med lyst gulvteppe går over flere plan og inneholder blant annet en scene, en liten firkant med en innebygd 3D-mølle og en nedsenket trekant med en trampoline i. Konstruksjonen minner meg om rommet som billedkunstner Constance Tenvik har bygget i den nåværende utstillingen hun tar del i på Astrup Fearnley Museet, hvor blant annet det personlige, teatrale og iscenesatte rommet utforskes.

Sammen med lyd- og lysdesign eksponerer scenografien hvordan våre personlige rom både er den fysiske arkitekturen i hjemmene våre, så vel som alle lagene av teknologi som skiller oss fra omverdenen. Den konstante informasjonsstrømmen er gjort til et fysisk kaos som samhandler godt med det indre livet Isaksens François uttrykker, og som Stenseths François er en reaksjon på. Han møter ikke studentene sine lenger, han vil heller videoblogge til dem, og blir tilsynelatende fanget i skjermens egen logikk, algoritmer og hastighet.

Dagsaktuelle hendelser

Underveis plasserer et par referanser forestillingen nærmere Norge enn Paris, som når François i savn etter elskerinnen som har flyktet til Israel skriver en melding som dukker opp på sceneteppet: «Liker du rimming» og «Du liker...». Under forestillingen ble jeg sittende å tenke på at det ville vært interessant hvis stykket også pekte til noen

av de større politiske hendelsene som har preget den vestlige verden etter at boken ble gitt ut – som Donald Trumps presidentskap, Brexit, eller de gule vestene i Frankrike. Idet forestillingens tittel foreslår at underkastelse kan være så mangt, ville det vært i Houellebecqs ånd å trekke inn og tenke videre om enda flere «dagsaktuelle» hendelser.

Houellebecqs satire er godt ivaretatt når Isaksens François på et tidspunkt står foran oss og skriker setningen «Det må da være mulig å unngå å diskutere med seg selv», som står skrevet i gotiske bokstaver på en av kantene i den arkitektoniske konstruksjonen. Scenen vekker medfølelse for den stakkarslige mannen som ikke har lyst til å tenke, og åpner for det uunngåelige valget François må ta stilling til når Sorbonnes nye rektor spør om han vil komme tilbake. Skal han la seg underkaste og konvertere til Islam? Han vil få en kraftig lønnsøkning og opp til tre koner. Hvorfor skulle han angre på det? I en nydelig, åpen sluttscene med kormusikk og monolog vet jeg ikke hvem jeg er mest optimistisk på vegne av: Teater Ibsens François eller Houellebecqs.

Tankevekkende forestilling

«Poenget mitt er bare; du må aldri vegre deg for å snakke om det mange vil snakke om. Da vil det før eller siden eksplodere.», skriver Vagn Lid i introduksjonsfolderen til forestillingen. Houellebecqs *Underkastelse* er en fortelling som både kritiserer en voksende likegyldighet blant intellektuelle og peker på demokratier i krise, som er sårbare for ytre angrep – enten disse kommer fra Islam, høyrepopulister eller andre. I sin formidling av denne historien byr Teater Ibsens forestilling på en rekke lag av visuelle, musikalske og teknologiske virkemidler, og klarer slik å skape en ny tankerekke rundt Houellebecqs problemstillinger.